JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA

MTAALA NA MUHTASARI WA ELIMU YA AWALI

© Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, 2016

Toleo la Kwanza 2016

ISBN. 978 - 9976 - 61- 431 - 2

Taasisi ya Elimu Tanzania
S.L.P. 35094
Dar es Salaam

Simu:	+ 255 22 277 3005 / + 255 22 277 1358
Nukushi:	+ 255 22 277 4420
Baruapepe:	director.general@tie.go.tz
Tovuti:	www.tie.go.tz

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kurudufu, kuchapisha, kutafsiri wala kuutoa mtaala na muhtasari huu kwa namna yoyote ile bila idhini ya maandishi kutoka Taasisi ya Elimu Tanzania.

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI v
VIFUPISHO vi
UJUMBE KUTOKA TAASISI YA ELIMU TANZANIA vii
DIBAJI viii

SEHEMU YA KWANZA: MTAALA WA ELIMU YA AWALI
1.0 **UTANGULIZI**. 1
1.1 Usuli 1
1.2 Dhana ya Elimu ya Awali 1
1.3 Muktadha wa Mtaala wa Elimu ya Awali 2
1.4 Matamko ya Sera Mbalimbali Kuhusu Elimu ya Awali 2
1.5 Malengo ya Elimu ya Awali 4
1.6 Umahiri Unaotarajiwa Kujengwa 4
1.7 Walengwa wa Mtaala 4

2.0 **MITAZAMO YA MTAALA** 5
2.1 Mtaala unaozingatia Umahiri na Elimu Jumuishi 5
2.2 Falsafa ya Elimu 5
2.3 Matumizi ya TEHAMA Katika Ufundishaji na Ujifunzaji....................5
2.4 Lugha ya Kufundishia Elimu ya Awali 6
2.5 Misingi ya Utoaji wa Elimu ya Awali 6
2.6 Kipindi cha Mpito kwa Mtoto wa Elimu ya Awali 6

3.0 **MAUDHUI YA MTAALA** 7
3.1 Maeneo ya Ujifunzaji 7
3.2 Masuala Mtambuka 8

4.0 **UTEKELEZAJI WA MTAALA**..9
4.1 Taratibu za Utoaji wa Elimu ya Awali 9
4.2 Rasilimali 9
4.3 Muda wa Utekelezaji wa Mtaala na Idadi ya Vipindi 10
4.4 Mazingira ya Ufundishaji na Ujifunzaji...11
4.5 Mbinu za Kufundishia na Kujifunzia 11
4.6 Zana za Kufundishia na Kujifunzia 11

4.7 Upimaji wa Maendeleo ya Mtoto 11
4.8 Uthibiti Ubora wa Utoaji wa Elimu ya Awali 14
4.9 Ufuatiliaji na Tathmini ya Mtaala wa Elimu ya Awali 14
4.10 Usimamizi wa Mtaala 14
4.11 Mafunzo Endelevu ya Walimu Kazini 15
4.12 Ushiriki wa Wazazi/Walezi na Jamii 15
4.13 Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Wadau Wengine 16

SEHEMU YA PILI: MUHTASARI WA ELIMU YA AWALI 19
1.0 Utangulizi 19
2.0 Mpangilio wa Muhtasari 19
2.1 Umahiri Mkuu 19
2.2 Umahiri Mahususi 19
2.3 Shughuli za Kutendwa na Mtoto 19
2.4 Viashiria Pendekezwa vya Utendaji 19
2.5 Idadi ya Vipindi 19
3.0 Maudhui ya Muhtasari 20

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na 1: Masuala Mtambuka katika Elimu ya Awali......................... 8

Jedwali Na 2: Mgawanyo wa Muda na Shughuli za Siku..........................10

Jedwali Na 3: Umahiri na Mgawanyo wa Vipindi na Muda kwa Wiki.... 10

Jedwali Na 4: Vigezo vya Kupimwa na Viashiria vya Utendaji katika Umahiri...12

VIFUPISHO

AZISE	Asasi Zisizo za Serikali
KKK	Kusoma, Kuandika na Kuhesabu
MKUKUTA	Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania
MMEM	Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi
OR-TAMISEMI	Ofisi ya Rais -Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TET	Taasisi ya Elimu Tanzania
UKIMWI	Upungufu wa Kinga Mwilini
UNESCO	United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organisation
VVU	Virusi Vya Ukimwi
WyEST	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

UJUMBE KUTOKA TAASISI YA ELIMU TANZANIA

Miaka ya awali ya mtoto ni kipindi muhimu katika ukuaji na ujifunzaji wake. Katika kipindi hiki, mtoto anajenga misingi ya ujifunzaji endelevu inayomwezesha kukua kiakili, kimwili, kijamii na kimaadili. Ufanisi katika kujenga misingi hii unategemea kwa kiasi kikubwa ubora wa mtaala unaotumika katika Elimu ya Awali.

Ni suala la kujivunia kuwa na mtaala wa Elimu ya Awali unaoakisi jitihada za serikali katika kuleta mapinduzi ya kiuchumi nchini, kupitia sekta ya elimu kama inavyobainishwa katika Dira ya Maendeleo ya Taifa 2025. Natumaini kuwa maudhui ya mtaala huu yatamwongoza mtumiaji katika kumwezesha mtoto kujenga umahiri muhimu utakaomsaidia kujifunza na kujitawala. Ninafahamu kuwa tunaishi katika jamii inayobadilika ambayo mahitaji yake pia hutegemea mabadiliko ya sayansi, teknolojia na vigezo vya kiuchumi. Hivyo mtaala huu utahakikiwa na kuboreshwa pindi inapobidi ili uweze kuendana na mabadiliko hayo.

Ninapenda kuwashukuru wadau mbalimbali wa Elimu ya Awali kutoka taasisi za Serikali na zisizo za Serikali, ambao kwa namna moja au nyingine wamefanikisha uandaaji wa mtaala huu. Taasisi hizo ni pamoja na Chuo Kikuu cha Aga Khan, Dodoma na Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam. Vilevile, tunatoa shukrani kwa Vyuo vya Ualimu Butimba na Nachingwea, Shule za Awali Chang'ombe na Mlimani, Idara ya Uthibiti Ubora wa Shule (Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia) na Baraza la Mitihani la Tanzania kwa mchango wao mkubwa kufanikisha uandaaji wa Mtaala huu.

Aidha, kwa kuwa mabadiliko ya mtaala ni mchakato unaozingatia mahitaji ya jamii, Taasisi ya Elimu Tanzania inakaribisha maoni ya kuboresha mtaala huu kutoka kwa wadau wote wa elimu. Maoni yote yapelekwe kwa Mkurugenzi Mkuu, Taasisi ya Elimu Tanzania.

Dkt. Aneth A. Komba
Mkurugenzi Mkuu
Taasisi ya Elimu Tanzania

DIBAJI

Mtaala ni nyenzo muhimu ya ufundishaji na ujifunzaji katika ngazi yoyote ya elimu na huakisi ubora wa elimu inayotolewa. Lengo la mtaala huu wa Elimu ya Awali ni kumsaidia mwalimu na wadau wengine wa Elimu ya Awali nchini Tanzania kutoa elimu na malezi yenye viwango vya ubora vinavyokubalika kitaifa na kimataifa. Mtaala huu umeandaliwa ili kujenga umahiri kwa mtoto utakaomwezesha kumudu ujifunzaji katika Elimu ya Msingi na ngazi zingine za elimu. Umahiri utakaojengwa kutokana na mtaala huu, utawezesha ukuaji wa utu wote wa mtoto yaani kimwili, kiakili, kihisia na kijamii.

Mtaala wa Elimu ya Awali umeandaliwa ili kutekeleza mabadiliko yaliyojitokeza katika Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014, inayoelekeza kuwa Elimu ya Awali itatolewa kwa kipindi kisichopungua wa mwaka mmoja kwa watoto wenye umri kati ya miaka mitatu hadi mitano. Mtaala huu unamlenga mtoto mwenye umri wa miaka mitano. Watoto wenye umri wa miaka mitatu au minne wanaweza kujiunga na Elimu ya Awali iwapo watathibitika kuwa na utayari wa kujiunga na elimu hiyo. Aidha, mtaala huu umeandaliwa kwa kuzingatia mabadiliko ya kiuchumi, kisayansi na kiteknolojia ili kukidhi mahitaji ya mtoto wa kitanzania.

Mtaala na Muhtasari huu wa Elimu ya Awali umendaliwa na wataalamu wenye uzoefu katika Elimu ya Awali. Ni matarajio yangu kuwa watekelezaji wa mtaala huu watamwezesha mtoto kujenga umahiri uliokusudiwa kama ulivyoelekezwa katika mtaala huu.

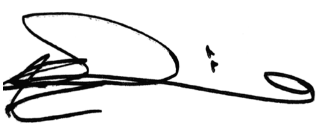

Dkt. Edicome C. Shirima
Kaimu Kamishna wa Elimu
Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

SEHEMU YA KWANZA

MTAALA WA ELIMU YA AWALI

1.0 UTANGULIZI

1.1 Usuli

Mnamo mwaka wa 2005, yalifanyika maboresho ya Mtaala wa Elimu ya Awali ili kukidhi mahitaji ya Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 1995, Mpango wa Maendeleo wa Sekta ya Elimu wa mwaka 1999 - 2009 na Dira ya Maendeleo ya Taifa hadi mwaka 2025. Maboresho hayo pia yalizingatia Mpango wa Maendeleo wa Elimu ya Msingi (MMEM) wa mwaka 2002 - 2006, Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA), mapendekezo ya tafiti anuai za kielimu, mahitaji ya kufundisha na kujifunza na maoni ya wadau wa elimu. Kabla ya mwaka 2005, mitaala katika ngazi za elimu ikiwemo Elimu ya Awali, Msingi na Sekondari iliweka msisitizo katika maudhui ya masomo. Mwaka 2005 mitaala iliboreshwa kwa kuweka msisitizo zaidi katika ujenzi wa umahiri badala ya maudhui. Pamoja na maboresho ya mwaka 2005, ilibainika kuwa mtaala huo bado ulisisitiza zaidi maudhui kuliko ujenzi wa umahiri.

Mwaka 2015, Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi iliboresha Mtaala wa Elimu ya Msingi kwa kuanza na ule wa darasa la I na II. Mtaala huo umeweka mkazo katika kukuza stadi za awali za Kusoma, Kuandika na Kuhesabu (KKK). Baada ya kuboresha mtaala wa darasa la I na II, hatua iliyofuata ni kuboresha mitaala ya ngazi nyingine ikiwemo Mtaala wa Elimu ya Awali ambao uliboreshwa mwaka 2016. Maboresho hayo pia yalizingatia Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014, pamoja na matokeo mbalimbali ya tafiti na mapendekezo kutoka kwa wadau wa elimu.

Mtaala wa Elimu ya Awali umezingatia kwamba elimu bora ya awali ni muhimu kwa maisha ya mtoto. Mtoto akijenga msingi imara wa kujifunza katika Elimu ya Awali atakuwa tayari kuanza darasa la I na kuendelea vizuri katika ngazi zingine za elimu.

1.2 Dhana ya Elimu ya Awali

Dhana ya Elimu ya Awali imetafsiriwa kwa namna tofauti na wataalamu mbalimbali wa elimu. Tofauti katika tafsiri hizo ni kutokana na mitazamo ya wataalamu hao kuhusu ujifunzaji. Hata hivyo, wataalamu hao wanakubaliana kuhusu umuhimu wa elimu bora katika miaka ya awali ya mtoto kabla ya kujiunga

na shule ya msingi. Elimu katika miaka hii ya awali imeelezewa kwa namna tofauti katika muktadha tofauti kulingana na umri wa watoto. Katika muktadha wa Tanzania, Elimu ya Awali ni elimu inayotolewa kwa watoto wadogo kabla ya kujiunga na darasa la kwanza.

1.3 Muktadha wa Mtaala wa Elimu ya Awali

Mtaala huu umeandaliwa katika muktadha ambao elimu bora kwa watoto wote imepewa mkazo zaidi. Muktadha huu pia unahimiza utekelezaji wa mtaala unaompa mtoto fursa ya kutenda zaidi katika ujifunzaji. Maendeleo ya Sayansi na Teknolojia hususani Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) yameleta mabadiliko katika ufundishaji na ujifunzaji. Ili kuendana na mabadiliko hayo, unahitajika mtaala unaoweka msisitizo kwa mtoto na matumizi ya TEHAMA ili kuleta ufanisi katika ufundishaji na ujifunzaji.

Kwa upande mwingine, ushiriki wa sekta binafsi katika elimu unazidi kuimarika. Hii imechangiwa na utekelezaji wa dhana ya ubia katika utoaji wa elimu. Ushiriki wa sekta binafsi pia unaendana na mfumo wa soko huria, ambao umekuza ushindani katika utoaji wa huduma za kijamii. Aidha, utandawazi umechangia kuongezeka kwa ushirikiano baina ya watu wa mataifa mbalimbali. Hivyo, kuna umuhimu wa kuwa na mtaala unaozingatia matakwa ya kitaifa, kikanda na kimataifa kwa kutoa elimu bora ili kumwandaa mtoto wa kitanzania kuishi katika ulimwengu wenye ushindani mkubwa.

1.4 Matamko ya Sera Mbalimbali Kuhusu Elimu ya Awali

Mtaala huu umeandaliwa kwa kuzingatia matamko na maazimio mbalimbali ya kitaifa na kimataifa. Matamko na maazimio hayo ni:

(i) Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za Mtoto wa Mwaka 1989

Mtaala huu, umezingatia mambo muhimu yaliyoainishwa kwenye mkataba ambayo ni haki ya kuishi, kuendelezwa, kushirikishwa, kutokubaguliwa na kulindwa. Mtaala umesisitiza pia kumwezesha mtoto kukua katika nyanja zote yaani kimwili, kiakili, kijamii na kihisia.

(ii) Tamko la Kimataifa kuhusu Elimu kwa Wote la Mwaka 1990 na Mwongozo wa Mwaka 2000 Kuhusu Utekelezaji Wake

Tamko hili la kimataifa limeainisha malengo sita ambapo lengo la kwanza

limejikita katika Elimu ya Awali. Ili kufikia lengo hili, serikali imepanua wigo zaidi kwa kurasimisha Elimu ya Awali na kuifanya kuwa ya lazima kwa watoto wote wanaostahili kujiunga na elimu hii. Vilevile, serikali imedhamiria kuhakikisha elimu bora inatolewa kwa watoto wote.

(iii) Mkataba wa Afrika kuhusu Haki na Ustawi wa Mtoto wa Mwaka 1990

Mtaala huu umezingatia mambo muhimu yaliyoainishwa katika mkataba huu, ikiwa ni pamoja na kuzingatia maslahi makuu ya mtoto ambayo ni pamoja na kutobaguliwa, ukuaji na ushiriki wa mtoto, haki za kiuchumi, kijamii na kiutamaduni. Vilevile, mtaala umesisistiza ulinzi wa mtoto kwa kuzingatia utamaduni, historia, mila na desturi za eneo husika. Aidha, mtaala unawaelekeza walimu kuandaa mazingira ya ujifunzaji, zana za kufundishia na kujifunzia na kuwashirikisha watoto katika kujifunza kwa kuzingatia mila na desturi za eneo husika.

(iv) Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014

Mtaala huu umezingatia mambo muhimu yaliyoainishwa kwenye Sera hii. Kuhusiana na Elimu ya Awali, sera imebainisha muda wa mafunzo kuwa ni kipindi kisichopungua mwaka mmoja na walengwa wa ngazi hii ya elimu ni watoto wenye umri wa miaka kati ya 3-5.

(v) Mwongozo wa Sera ya Shirika la Kazi Duniani Kuhusu Uwezeshaji wa Kazi Stahiki kwa Watumishi wa Elimu ya Awali ya Mwaka 2014

Kwa kuzingatia mwongozo huu, mtaala umebainisha mambo muhimu kwa lengo la kutoa Elimu bora ya Awali inayokidhi viwango vya kimataifa. Baadhi ya mambo hayo ni malengo makuu ya Elimu ya Awali kimataifa, ushiriki wa wadau mbalimbali, uongozi na usimamizi wa Elimu ya Awali, maadili kwa watoa huduma na mambo mengine muhimu kuhusu ufundishaji na ujifunzaji wa watoto wadogo yaliyosisitizwa kwenye mwongozo huu.

(vi) Mpango Mkakati wa Elimu Jumuishi 2009 - 2017

Mtaala umesisitiza mambo ya msingi yaliyoainishwa kwenye mpango huu kwa kusisitiza kuwa watoto wote wapate fursa ya kupata elimu bila kujali tofauti zao. Mpango huu umeweka msisitizo kuwa ufundishaji na ujifunzaji ukidhi mahitaji ya kila mtoto. Vilevile, mtaala umesisitiza matumizi ya zana stahiki kwa watoto wenye mahitaji maalumu.

1.5 Malengo ya Elimu ya Awali

Yafuatayo ni malengo ya utoaji wa Elimu ya Awali:

(i) kukuza maendeleo ya jumla ya mtoto kiakili, kimwili, kijamii na kihisia;
(ii) kubaini mtoto mwenye mahitaji maalumu na kutoa afua stahiki;
(iii) kumjenga mtoto kimaadili;
(iv) kukuza uwezo wa mtoto wa kuthamini, kudumisha, kujivunia utaifa wake na utamaduni wa jamii yake;
(v) kukuza stadi za awali za ujifunzaji wa mtoto na tabia ya kupenda kujifunza;
(vi) kujenga uwezo wa mtoto kujitambua, kujiamini, kujithamini na kuthamini wengine;
(vii) kukuza urazini wa mtoto katika kutunza mazingira na rasilimali zilizopo;
(viii) kukuza stadi za ubunifu na kufikiri kimantiki; na
(ix) kumuandaa mtoto kujiunga na Elimu ya Msingi.

1.6 Umahiri Unaotarajiwa Kujengwa

Mtaala wa Elimu ya Awali unalenga kukuza umahiri ufuatao:

(i) kuhusiana;
(ii) kuwasiliana;
(iii) kutunza afya;
(iv) kutunza mazingira;
(v) kumudu stadi za kisanii; na
(vi) kutumia dhana za kihisabati.

1.7 Walengwa wa Mtaala

Walengwa wa mtaala huu ni watoto wote wenye umri wa miaka mitano wakiwemo wenye mahitaji maalumu. Aidha, watoto wa miaka mitatu au minne wanaweza kujiunga na Elimu ya Awali katika mfumo rasmi iwapo walimu watawafanyia upimaji wa awali na kubaini kama wana utayari wa kujiunga katika ngazi hiyo ya elimu. Upimaji huo utazingatia viashiria vifuatavyo:

(i) uwezo wa kujitegemea;
(ii) uwezo wa kujieleza; na
(iii) uwezo wa kufuata maelekezo rahisi.

2.0 MITAZAMO YA MTAALA

Uandaaji wa mtaala huu umejikita katika mitazamo mbalimbali kama inavyoainishwa katika vipengele vifuatavyo:

2.1 Mtaala Unaozingatia Umahiri na Elimu Jumuishi

Mtaala huu unasisitiza kumwezesha kila mtoto kujenga umahiri ambao unalenga kukidhi mahitaji yake kielimu na ukuaji wake. Mtoto ni kiini cha ujifunzaji na msisitizo umewekwa katika kumwezesha kujenga tabia endelevu ya kujifunza katika maisha yake yote. Mtaala wa Elimu ya Awali unagusa mahitaji ya watoto wote wakiwemo wenye mahitaji maalumu kwa kuwawezesha kukua kulingana na mahitaji yao na uwezo wa kutenda.

2.2 Falsafa ya Elimu

Mtaala huu unazingatia Falsafa ya Elimu ya Kujitegemea kama inavyotajwa kwenye Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014. Falsafa hii imekuwa ndio msingi wa utoaji elimu Tanzania tangu mwaka 1967. Katika muktadha wa Elimu ya Awali, falsafa inaweka msisitizo katika mambo yafuatayo:

(i) kutoa elimu inayowiana na mahitaji ya jamii au walengwa;
(ii) kukuza fikra tunduizi na tabia za udadisi;
(iii) kujifunza kwa kuhusisha nadharia na vitendo;
(iv) kukuza kujiamini, kufanya uamuzi, kuthamini utu na uzalendo; na
(v) kushiriki katika shughuli za uzalishaji mali kulingana na kiwango cha ukuaji wa mtoto.

2.3 Matumizi ya TEHAMA Katika Ufundishaji na Ujifunzaji

Sera na miongozo ya kitaifa na kimataifa imetilia mkazo matumizi ya TEHAMA katika tendo zima la ufundishaji na ujifunzaji. Sera na miongozo hiyo imejumuisha Sera ya TEHAMA ya Elimu ya Msingi ya mwaka 2007, Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014 na Mwongozo wa Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni Duniani-UNESCO wa mwaka 2013, ambayo yote inasisitiza umuhimu wa matumizi ya TEHAMA katika ufundishaji na ujifunzaji bora kwa ngazi mbalimbali za elimu ikiwemo Elimu ya Awali. Ili kuwezesha ufundishaji na ujifunzaji bora, TEHAMA itumike katika kufundisha na kujifunza mambo mbalimbali katika Elimu ya Awali pale inapobidi.

2.4 Lugha ya Kufundishia Elimu ya Awali

Sera ya Elimu na Mafunzo ya mwaka 2014 inatamka kuwa lugha za Kiswahili na Kiingereza zitatumika katika kufundishia Elimu ya Awali. Mtaala wa Elimu ya Awali umeandaliwa katika lugha mbili: Kiswahili kwa shule zinazotumia Kiswahili na Kiingereza kwa zile zinazotumia Kiingereza kama lugha ya kufundishia. Lugha ya alama itatumika kwa watoto viziwi.

2.5 Misingi ya Utoaji wa Elimu ya Awali

Mambo muhimu ya kuzingatia katika utoaji wa Elimu ya Awali ni pamoja na:

(i) uwepo wa mazingira rafiki yenye kuhamasisha ufundishaji na ujifunzaji na yaliyo salama kimwili na kisaikolojia;
(ii) matumizi ya mtaala unaoendana na makuzi ya mtoto na unaosisitiza michezo;
(iii) uwepo wa walimu wenye sifa stahiki;
(iv) ushirikishwaji wa wazazi/walezi na jamii kwa ujumla;
(v) upatikanaji wa huduma stahiki kwa watoto wenye mahitaji maalumu; na
(vi) matumizi ya teknolojia rahisi na rafiki ili kukuza udadisi wa watoto.

2.6 Kipindi cha Mpito kwa Mtoto wa Elimu ya Awali

Miaka ya mwanzo katika maisha ya mtoto ni muhimu katika ukuaji wake. Uzoefu na mazingira ya mtoto katika kipindi hiki ndivyo vinavyoweka msingi wa ukuaji wa baadaye na mafanikio katika Elimu na maisha. Hata hivyo, mazingira anayotokea mtoto nyumbani yanaweza kuwa tofauti na ya shuleni na kufanya kipindi cha mpito kuwa na changamoto.

Shule inaweza kurahisisha kipindi hiki kwa kuwa na uhusiano wa karibu na mzazi/mlezi wa mtoto na kuhakikisha kunakuwa na mwendelezo mzuri kutoka nyumbani kwenda shule ya awali, na shule ya awali kwenda shule ya msingi. Vilevile, ikumbukwe kwamba, watoto wanaingia shule ya awali wakiwa na uzoefu, stadi, maarifa, lugha, utamaduni na mila na desturi tofauti kutoka kwenye familia zao. Hivyo, shule inatakiwa kukidhi mahitaji ya ujifunzaji wa mtoto katika jamii zao na kuhakikisha kila mtoto anafanikiwa katika ujifunzaji wake.

Mtoto anahitaji msaada ili aweze kujiamini katika kipindi hiki. Hivyo, kuna umuhimu wa kuongea na mtoto kuhusu mabadiliko atakayoyaona, kumsisitiza kuzungumza iwapo ana tatizo na kumsaidia kuzoea mazingira mapya.

3.0 MAUDHUI YA MTAALA

3.1 Maeneo ya Ujifunzaji

Ili kumwandaa mtoto kwa ajili ya ujifunzaji katika Elimu ya Awali, ni muhimu kumwezesha mtoto kujenga umahiri katika nyanja zote za ukuaji. Mtaala huu umezingatia maeneo yafuatayo:

(i) Maendeleo ya Kihaiba, Kijamii na Kihisia

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kuhusiana na hivyo kujenga tabia ya kujitambua, kujijali na kujali wengine, kujithamini na kuthamini wengine na kwa ujumla kuwa na tabia njema. Eneo hili ni muhimu katika kumwezesha mtoto kufanikiwa katika nyanja zote za kimaisha.

(ii) Maendeleo ya Lugha, Mawasiliano, Kusoma na Kuandika

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kuwasiliana, kuchangamana na wenzake, kuzungumza na kusikiliza, kupata stadi za awali za kusoma na kuandika.

(iii) Maendeleo katika Ubunifu, Kujieleza na Ujumi

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kumudu stadi za kisanii kama njia ya kuwasilisha ujumbe. Utoaji wa fursa ya kufikiri na kubuni vitu kwa kutumia zana na vifaa mbalimbali, kutamwezesha mtoto kuelezea hisia zake, mahitaji yake, uwezo wake na maarifa aliyonayo.

(iv) Maendeleo ya Kihisabati na Kufikiri Kimantiki

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kutumia dhana za kihisabati. Katika eneo hili, mtoto atajifunza vitendo vya kihisabati vitakavyomwezesha kukuza ujasiri na kujiamini ambavyo vitamsaidia katika ngazi za elimu zinazofuata. Vilevile, eneo hili litakuza stadi za kufikiri kimantiki, zitakazomsaidia mtoto kukuza uelewa wake na kumwezesha kufanya maamuzi sahihi. Stadi za msingi za kihisabati ni pamoja na kubaini maumbo, kulinganisha na kupima vitu, kuchambua, kupanga vitu kwa mfuatano unaolingana na kuhesabu.

(v) Maendeleo ya Kimwili na Afya

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kutunza afya. Umahiri huu utamsaidia mtoto kuelewa mwili wake na masuala mbalimbali yanayohusu afya. Baadhi ya masuala muhimu katika afya na maendeleo ya kimwili ni chakula bora, usafi binafsi na kanuni mbalimbali za afya.

(vi) Maendeleo katika Utambuzi wa Mazingira

Eneo hili humwezesha mtoto kujenga umahiri wa kutunza mazingira anamoishi. Hii itamsaidia kuelewa, kujali na kutunza mazingira yanayomzunguka. Eneo hili pia litamwezesha mtoto kujenga uwezo wa kutambua maeneo hatarishi na kuchukua tahadhari kwa usalama wake na wa watu wengine.

3.2 Masuala Mtambuko

Mtaala wa Elimu ya Awali umesisitiza masuala mbalimbali mtambuka ambayo ni pamoja na Elimu ya mazingira, Elimu ya VVU na UKIMWI, Stadi za Maisha, Elimu ya Usalama Barabarani, Haki na Wajibu wa Mtoto, na Elimu ya Jinsia. Masuala haya mtambuka yamechopekwa katika umahiri mkuu na yatazingatiwa katika shughuli mbalimbali za ufundishaji na ujifunzaji. Jedwali lifuatalo linaonesha masuala mtambuka na umahiri mkuu unaobeba masuala hayo.

Jedwali Na 1: Masuala Mtambuko Katika Elimu ya Awali

Suala Mtambuka	**Umahiri Mkuu**					
	Kuhusiana	**Kuwasiliana**	**Kutunza afya**	**Kutunza mazingira**	**Kumudu stadi za kisanii**	**Kutumia dhana za kihisabati**
Elimu ya Mazingira	x	√	√	√	√	√
Elimu ya VVU na UKIMWI	√	√	√	√	√	√
Stadi za Maisha	√	√	√	√	√	√
Elimu ya Usalama Barabarani	√	√	√	√	√	√
Haki na wajibu wa mtoto	√	√	√	√	√	x
Elimu ya Jinsia	√	√	√	√	√	√

4.0 UTEKELEZAJI WA MTAALA

Utekelezaji wa mtaala wa Elimu ya Awali utazingatia mambo yafuatayo:

4.1 Taratibu za Utoaji wa Elimu ya Awali

Utekelezaji wa Mtaala wa Elimu ya Awali utazingatia taratibu, kanuni na miongozo. Shule za Elimu ya Awali zinatakiwa kusajiliwa kwa kuzingatia mwongozo ulioandaliwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (WyEST).

Utoaji wa Elimu ya Awali utazingatia viwango vya ubora vilivyoainishwa katika Mwongozo wa Uendeshaji na Viwango vya Kutolea Huduma za Malezi, Makuzi na Maendeleo ya Awali ya Mtoto Tanzania.

Ufundishaji na ujifunzaji utafanyika kwa kufuata Muhtasari wa Elimu ya Awali ili kumwezesha mtoto kujenga umahiri uliokusudiwa. Mwalimu anapaswa kuwa mbunifu na mnyumbufu katika kuwaongoza watoto kujifunza kwa kutumia mbinu na zana stahiki za kufundishia na kujifunzia. Mwalimu pia anapaswa kuzingatia matakwa, umri na uwezo wa mtoto.

4.2 Rasilimali

Upatikanaji wa rasilimali watu na vitu ni muhimu katika kutekeleza mtaala kwa ufanisi. Rasilimali hizo ni:

(a) Rasilimali Watu

(i) Mtoto

Mtoto ndiye mlengwa mkuu wa mtaala huu, hivyo utekelezaji wa mtaala utapaswa kuzingatia mahitaji, matakwa, umri na uwezo wa kila mtoto na utamaduni wake.

(ii) Mwalimu

Mwalimu wa Elimu ya Awali aliyepata mafunzo stahiki katika taasisi inayotambuliwa na serikali ndiye mtekelezaji mkuu wa mtaala huu. Ili kuleta ufanisi katika ufundishaji na ujifunzaji, darasa la elimu ya awali linapaswa kuwa na angalau walimu wawili kulingana na idadi ya watoto. Uwiano wa mwalimu kwa watoto unapaswa kuwa 1:25.

(b) Rasilimali Vitu

Utekelezaji fanisi wa mtaala wa Elimu ya Awali unahitaji rasilimali vitu kama vile miundombinu, samani na zana za kufundishia na kujifunzia. Rasilimali hizo zinapaswa kuwa za kutosha na zinazokidhi

viwango vya ubora vilivyobainishwa katika miongozo mbalimbali ya WyEST. Rasilimali hizo zinapaswa kuzingatia mahitaji ya watoto wote wakiwemo wenye mahitaji maalumu. Aidha, ili mtaala uweze kutekelezwa kwa ufanisi, upatikanaji wa rasilimali fedha ni muhimu sana.

4.3 Muda wa Utekelezaji wa Mtaala na Idadi ya Vipindi

Elimu ya Awali itatolewa kwa muda wa mwaka mmoja. Mwaka wa masomo utakuwa na siku 194, sawa na majuma 39 yenye mihula miwili ya masomo. Kutakuwa na vipindi vitano kwa kila siku, vyenye dakika 20 kila kimoja hivyo kufanya jumla ya vipindi 25 kwa wiki. Muda wa masomo ni saa tatu na nusu (3:30) kwa siku kama inavyooneshwa katika jedwali namba 2.

Jedwali Na 2: Mgawanyo wa Muda na Shughuli za Siku

Shughuli	Muda
Mduara wa Asubuhi, michezo, ukaguzi wa afya	Dakika 25
Shughuli za ujifunzaji (Dakika 20 kila kipindi)	Saa 1 na dakika 40
Kona za Ujifunzaji	Dakika 40
Mapumziko	Dakika 35
Mduara wa kuagana	Dakika 10

Katika utekelezaji wa mtaala, kila umahiri umepewa idadi ya vipindi na muda wa kujifunza kwa wiki kama inavyoonekana katika jedwali namba 3.

Jedwali Na 3: Umahiri na Mgawanyiko wa Vipindi na Muda kwa Wiki

Umahiri Mkuu	Idadi ya Vipindi kwa Wiki	Muda wa Kujifunza kwa Wiki (Dakika)
Kuhusiana	2	40
Kuwasiliana	6	120
Kutunza afya	6	120
Kutunza mazingira	2	40
Kumudu stadi za kisanii	5	100
Kutumia dhana za kihisabati	4	80

4.4 Mazingira ya Ufundishaji na Ujifunzaji

Katika Elimu ya Awali, mazingira yana mchango mkubwa katika ujifunzaji na ukuaji wa mtoto. Ni muhimu kuandaa mazingira hayo kwa kuzingatia falsafa na nadharia za Elimu ya Awali na kuweka msisitizo katika kumpa mtoto fursa ya kujifunza kwa kutenda. Mazingira ya shule ya awali yanaandaliwa kwa namna ambayo mtoto anajifunza hata pasipo uwepo wa mwalimu.

4.5 Mbinu za Kufundishia na Kujifunzia

Mbinu za ufundishaji ni chachu kwa mtoto kupenda kujifunza. Ili kukuza ari ya kujifunza kwa mtoto, mwalimu anatakiwa kutumia mbinu zinazowashirikisha watoto katika vitendo mbalimbali. Kwa kuwa michezo ndio shughuli kuu ya watoto, mwalimu anahimizwa kutumia zaidi michezo katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji.

4.6 Zana za Kufundishia na Kujifunzia

Ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto unategemea sana matumizi ya zana stahiki. Hivyo, darasa la awali linapaswa kuwa na zana za kutosha kwa matumizi ya ndani na nje ya darasa. Mwalimu anatakiwa kuwa na ujuzi na ubunifu katika kutengeneza na kutumia zana stahiki za kufundishia na kujifunzia zinazotokana na mazingira yanayomzunguka.

4.7 Upimaji wa Maendeleo ya Mtoto

Upimaji katika Elimu ya Awali unahusisha kufuatilia mwenendo wa mabadiliko ya ujifunzaji na makuzi ya mtoto kuanzia anapoanza darasa la Elimu ya Awali hadi anapohitimu. Mwalimu anatakiwa kufuatilia maendeleo ya mtoto katika nyanja zote kiakili, kimwili, kihisia na kijamii. Lengo la upimaji katika kipindi hiki ni kutambua maendeleo ya mtoto katika ukuaji na ujifunzaji pamoja na kubaini watoto wenye mahitaji maalumu na kutoa afua stahiki. Upimaji wa mtoto katika ngazi hii ya elimu hautahusisha mitihani ya kuandika wala mtoto hatalinganishwa na mtoto mwingine. Upimaji huu utahusisha uchunguzi wa mabadiliko yanayojitokeza kwa mtoto kulingana na kile anachokitenda kila siku.

Mafanikio ya utekelezaji wa mtaala yatapimwa kwa kuangalia kiwango cha ujifunzaji na utendaji wa mtoto. Vigezo vya kupimwa na viashiria vya utendaji vitakavyozingatiwa ni vile vinavyotokana na umahiri mahususi kama vilivyoainishwa katika jedwali namba 4.

Jedwali Na 4: Vigezo vya kupimwa na Viashiria vya Utendaji Katika Umahiri

Umahiri Mkuu	Vigezo vya Kupimwa	Viashiria vya Utendaji
Kuhusiana	Uwezo wa kujali	Kujitambulisha Kushirikiana katika kazi mbalimbali
	Uwezo wa kujiheshimu na kuheshimu wengine	Kusalimia Kuonesha tabia njema Kuvaa mavazi yanayokubalika
	Uwezo wa kujitawala	Kujitegemea Kutawala hisia zake Kutunza vitu vyake na vile vya wengine
Kuwasiliana	Uwezo wa kusikiliza	Kusikiliza sauti, hadithi, nyimbo Kutoa ujumbe kwa usahihi
	Uwezo wa kuzungumza	Kujieleza Kushiriki katika mazungumzo Kusimulia hadithi
	Uwezo wa kumudu stadi za awali za kusoma kwa usahihi	Kusoma picha, Kutamka sauti za irabu na konsonanti Kutambua maumbo ya herufi (irabu na konsonanti)
	Uwezo wa kumudu stadi za awali za kuandika kwa usahihi	Kushika viandikia Kuchora mistari Kuumba maumbo ya herufi (irabu na konsonanti)
Kutunza Afya	Kubainisha sehemu za nje za mwili na kazi zake	Kutaja sehemu za mwili Kueleza kazi za sehemu za mwili Kueleza matumizi ya milango ya fahamu
	Kutunza mwili	Kuonekana msafi
	Kutunza mavazi	Kufua nguo ndogondogo na nyepesi Kuwa nadhifu
	Kutunza vyombo vya chakula	Kusafisha vyombo Kuhifadhi vyombo mahali panapostahili
	Kubainisha chakula bora	Kutaja vyakula mbalimbali Kutaja chakula bora
	Kubainisha magonjwa na vyanzo vyake	Kutaja magonjwa mbalimbali Kutaja vyanzo vya magonjwa Kueleza namna ya kujikinga na magonjwa

Umahiri Mkuu	Vigezo vya Kupimwa	Viashiria vya Utendaji
Kutunza Mazingira	Kubaini vitu vilivyomo katika mazingira	Kutaja vitu vilivyomo katika mazingira
	Kusafisha mazingira	Kutaja vifaa vya kufanyia usafi Kufanya usafi wa mazingira
	Kuchukua tahadhari	Kutambua alama za tahadhari Kutaja mazingira hatarishi Kueleza namna ya kuchukua tahadhari
Kumudu Stadi za Kisanii	Kumudu sanaa za ubunifu zinazohusisha utendaji wa mikono	Kuchora picha Kuumba/kuunda vitu mbalimbali Kupaka rangi Kutia nakshi Kusuka
	Kumudu sanaa za ubunifu zinazohusisha utendaji wa mwili	Kuvuta pumzi Kufanya mijongeo mbalimbali Kucheza michezo mbalimbali Kulenga shabaha
	Kumudu sanaa za ubunifu wa sauti	Kuimba nyimbo Kutamba ngonjera Kughani mashairi Kuigiza sauti na milio Kusimulia hadithi
Kutumia Dhana za Kihisabati	Kubainisha vitu vinavyohesabika katika mazingira	Kutaja vitu vinavyohesabika katika mazingira ya shule
	Kujenga dhana ya wakati	Kutaja nyakati za siku Kufanya matendo kulingana na wakati Kutaja siku za juma
	Kumudu stadi za vipimo	Kulinganisha vitu vingi na vichache, virefu na vifupi, vinene na vyembamba, vikubwa na vidogo
	Kujenga dhana ya namba	Kutamka majina ya namba 1-10 Kutenda matendo rahisi ya kuhesabu namba Kupanga vitu kwa idadi Kuhesabu namba 1-10

4.8 Uthibiti Ubora wa Utoaji wa Elimu ya Awali

Uthibiti ubora wa Elimu ya Awali, utahusisha makundi mbalimbali kulingana na ngazi za kimamlaka. Ngazi hizo ni Shule, Kata, Wilaya, Mkoa na Taifa. Viongozi mbalimbali wa serikali ambao ni Mwalimu Mkuu, Afisa Elimu Kata, Afisa Elimu wa Wilaya, Afisa Elimu wa Mkoa na Wathibiti Ubora wa Shule katika Wilaya, Mkoa na Taifa watashiriki kikamilifu katika kufuatilia na kuthibiti ubora wa ufundishaji na ujifunzaji. Uthibiti ubora utafanyika kwa kuzingatia mwongozo wa uthibiti ubora ulioandaliwa na WyEST.

4.9 Ufuatiliaji na Tathmini ya Mtaala wa Elimu ya Awali

Ufuatiliaji wa utekelezaji wa mtaala unahusisha wadau mbalimbali wa ndani na nje ya shule. Lengo kuu la ufuatiliaji ni kuona iwapo utekelezaji unafanyika kama ilivyopangwa na kutoa mapendekezo ya kuboresha. Ni muhimu utaratibu mzima wa ufuatiliaji ulenge makuzi jumui ya mtoto. Wahusika katika ufuatiliaji wa utekelezaji wa mtaala ni Mwalimu Mkuu, Kamati za Shule, Wazazi, Afisa Elimu Kata, Wamiliki wa Shule za Awali na Msingi zisizo za Serikali, Wathibiti Ubora wa Shule ngazi ya Wilaya, Kanda na Wizara na Afisa Elimu Wilaya na Mkoa. Wengine ni TET, WyEST, OR-TAMISEMI, na Asasi zisizo za kiserikali zinazojihusisha na elimu.

Tathmini ya mtaala itafanyika ili kubaini kiwango ambacho malengo ya mtaala yamefikiwa. Tathmini hiyo itafanywa na TET kwa kushirikiana na wadau wengine wa elimu.

4.10 Usimamizi wa Mtaala

Usimamizi wa utekelezaji wa Mtaala wa Elimu ya Awali, utafanyika katika ngazi mbalimbali kuanzia ngazi ya shule hadi Wizara husika. Msimamizi katika ngazi ya shule ni Mwalimu Mkuu, ngazi ya kata ni Afisa Elimu Kata, ngazi ya Wilaya ni Afisa Elimu Wilaya, ngazi ya Mkoa ni Afisa Elimu Mkoa na ngazi ya Wizara ni Mkurugenzi wa Elimu ya Msingi WyEST na Mkurugenzi wa Idara ya Usimamizi wa Elimu OR-TAMISEMI.

4.11 Mafunzo Endelevu ya Walimu Kazini

Katika utekelezaji wa Mtaala wa Elimu ya Awali, kutakuwa na mafunzo endelevu ya walimu kazini kuhusu utekelezaji wa Mtaala. Mafunzo haya yatawasaidia walimu kuutekeleza Mtaala kwa ufanisi zaidi ili kumwezesha mtoto kujenga umahiri uliokusudiwa.

Mafunzo yatatolewa kwa njia mbalimbali zikiwemo ujifunzaji binafsi, warsha/semina na Elimu kwa njia ya masafa. Mafunzo haya yatatolewa katika shule, vyuo au sehemu yoyote itakayochaguliwa kulingana na mahitaji yaliyopo. Kwa kiasi kikubwa mafunzo haya yatahusisha walimu kujisomea wenyewe katika ngazi ya shule. Vilevile, mafunzo haya yatatolewa kwa wadau wengine wa Elimu ya Awali kama wazazi na kamati ya shule kulingana na mahitaji yao.

4.12 Ushiriki wa Wazazi/Walezi na Jamii

Malezi, makuzi na maendeleo ya awali ya mtoto ni suala shirikishi ambalo huanzia katika ngazi ya familia kwa kushirikiana na jamii inayomzunguka mtoto. Hivyo, ushiriki wa wazazi/walezi na jamii ni jambo muhimu katika uchangamshi wa awali wa mtoto ili kumwandaa kwa tendo la ujifunzaji na kujiunga darasa la kwanza.

Ni muhimu kwa shule ya awali kushirikisha wazazi, familia na jamii katika ujifunzaji wa mtoto kwa kuhakikisha mtoto anapata mahitaji yake muhimu. Shughuli ambazo wazazi/walezi na jamii wanaweza kushirikishwa ni pamoja na:

(i) kutoa uamuzi wa uanzishaji na uendeshaji wa shule ya awali katika eneo lao;
(ii) kuchangia nguvu kazi kwa ajili ya maendeleo ya shule;
(iii) kufuatilia maendeleo ya mtoto shuleni na nyumbani;
(iv) ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto kupitia njia mbalimbali kama vile kuandaa au kutoa vifaa vya kufundishia na kujifunzia, masimulizi ya hadithi na uandaaji wa mazingira ya kufundishia na kujifunzia; na
(v) kupima maendeleo ya mtoto.

4.13 Ubia Kati ya Sekta ya Umma na Wadau Wengine

Serikali inatambua mchango wa wadau mbalimbali katika utoaji wa Elimu ya Awali, kama ilivyoainishwa katika Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014. Ubia katika utoaji wa elimu hii utahusisha Serikali na wadau wengine kama vile sekta binafsi, Asasi Zisizo za Serikali (AZISE), Taasisi za kidini, Wabia wa Maendeleo ya Elimu, Watafiti, Watu Binafsi na Vyombo vya habari.

SEHEMU YA PILI

MUHTASARI WA ELIMU YA AWALI

1.0 Utangulizi

Muhtasari wa Elimu ya Awali umebeba umahiri ambao mtoto anapaswa kuujenga. Kwa kuzingatia misingi ya ufundishaji wa Elimu ya Awali, muhtasari unaonesha shughuli pendekezwa za kutendwa na mtoto katika kujenga umahiri uliokusudiwa. Muhtasari huu unamwongoza mwalimu katika kuandaa azimio la kazi na andalio la somo. Mwalimu anahimizwa kuwa mnyumbufu na mbunifu katika ufundishaji wa shughuli mbalimbali ili kumwezesha mtoto kujenga umahiri. Mwalimu pia anasisitizwa kutumia viashiria pendekezwa vya utendaji vilivyoainishwa katika muhtasari huu ili kubaini maendeleo ya mtoto katika ujenzi wa umahiri husika.

2. 0 Mpangilio wa Muhtasari

Muhtasari wa Elimu ya Awali umebeba maudhui ambayo yamepangiliwa katika jedwali na yatafundishwa kwa muda wa mwaka mmoja. Maudhui yamepangiliwa katika vipengele vitano vifuatavyo: Umahiri Mkuu, Umahiri Mahususi, Shughuli za Kutendwa na Mtoto, Viashiria Pendekezwa vya Utendaji, na Idadi ya Vipindi. Yafuatayo ni maelezo mafupi kuhusu vipengele vya muhtasari.

2.1 Umahiri Mkuu

Huu ni uwezo wa utendaji ambao mtoto anaupata baada ya kujenga umahiri mahususi kadhaa.

2.2 Umahiri Mahususi

Huu ni uwezo maalumu ambao mtoto anaujenga baada ya kutenda shughuli mbalimbali katika kipindi fulani. Mtoto anajenga umahiri mahususi hatua kwa hatua.

2.3 Shughuli za Kutendwa na Mtoto

Ni vitendo anavyotenda mtoto ili kujenga umahiri husika.

2.4 Viashiria Pendekezwa vya Utendaji

Ni vitendo vya mtoto vinavyomuongoza mwalimu kubaini iwapo mtoto anapiga hatua ya maendeleo katika ujenzi wa umahiri.

2.5 Idadi ya Vipindi

Ni kadirio la muda utakaotumika katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia uzito wa umahiri mahususi na shughuli za kutenda mtoto. Kadirio hili la muda limewekwa kwa mfumo wa vipindi ambapo kila kipindi ni dakika 20.

3.0 Maudhui ya Muhtasari

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
Kuhusiana	Kujali	Kutambulishana	Kutaja jina lake kamili Kutaja mahali anapoishi Kutaja jina la shule anayosoma Kutaja majina ya watu wengine yanayoonesha uhusiano	20
		Kushirikiana katika shughuli mbalimbali	Kutatua tatizo Kupeana zamu katika michezo na shughuli nyingine Kuchangia na kutumia vitu pamoja Kuelewana na watoto wengine Kusaidiana	
	Kuheshimiana	Kusalimiana	Kutoa na kuitikia salamu kwa usahihi	30
		Kutenda matendo ya tabia njema	Kutumia lugha inayokubalika Kuomba vitu Kushukuru Kuomba msamaha	
		Kutumia mavazi yanayokubalika kulingana na mazingira	Kutaja mavazi yanayokubalika kulingana na mazingira	
		Kucheza pamoja kwa kushirikiana	Kuvumiliana Kutatua matatizo Kushirikiana	
	Kujitawala	Kufanya vitendo vya kujitegemea	Kuvaa mavazi yake mwenyewe Kusafisha mwili wake Kunawa mikono Kuchana nywele Kula mwenyewe	28

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kutumia mbinu sahihi za kutawala hisia	Kuonesha uvumilivu, furaha na upendo Kufuata taratibu za ratiba yake ya siku Kusema anapojisikia uhitaji wa kitu. Kumudu mazingira mapya	
		Kufanya shughuli zinazohusiana na utunzaji wa vitu	Kutunza vitu vyake na vya wengine mahali sahihi Kupanga vitu vyake mahali sahihi Kutumia vitu/ rasilimali za mazingira yake kwa uangalifu	
Kuwasiliana	Kusikiliza	Kubainisha vitu vinavyotoa sauti na milio	Kutaja vitu vinavyotoa sauti au milio Kuigiza sauti na milio mbalimbali	40
		Kusikiliza nyimbo, mazungumzo na hadithi fupi	Kuelezea ujumbe unaotokana na nyimbo, mazungumzo na hadithi aliyoisikiliza	
		Kusikiliza maelekezo/maagizo	Kutenda kulingana na maelekezo/ maagizo yaliyotolewa	
		Kucheza mchezo wa kupashana habari	Kutoa ujumbe kwa usahihi	
	Kuzungumza	Kujadiliana	Kutumia lugha kwa usahihi Kutamka maneno kwa usahihi Kujadiliana kwa kuzingatia taratibu za majadiliano Kujieleza	77

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kutega na kutegua vitendawili	Kutega vitendawili Kutegua vitendawili kwa usahihi	
		Kuimba nyimbo mbalimbali	Kutamka maneno kwa usahihi Kueleza ujumbe unaotokana na wimbo	
		Kusimulia hadithi mbalimbali	Kutamka maneno kwa usahihi Kueleza ujumbe uliokusudiwa katika hadithi	
		Kuelezea shughuli za kila siku	Kutaja shughuli za kila siku kulingana na wakati na mazingira Kutamka maneno kwa usahihi Kutumia maneno kwa usahihi	
		Kueleza vitu anavyovipenda na asivyovipenda	Kubainisha vitu anavyovipenda na vile asivyovipenda	
	Kumudu stadi za awali za Kusoma	Kusoma picha	Kuelezea picha alizozisoma Kuonesha hisia zake wakati wa kusoma picha	57
		Kujenga uelewa kuhusu vitabu/ machapisho	Kubaini vitabu/ machapisho mbalimbali Kufungua vitabu/ machapisho kutoka kulia kwenda kushoto Kubaini kuwa maandishi husomwa kutoka kushoto kwenda kulia	
		Kubainisha majina ya vitu mbalimbali katika mazingira	Kutaja majina ya vitu mbalimbali kwa usahihi	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kutamka sauti za irabu (a, e, i, o, u) katika maneno yanayoanza na irabu hizo	Kutamka sauti za irabu (a, e, i, o, u) kwa usahihi	
		Kuhusianisha maumbo ya irabu na sauti zake	Kubainisha irabu kwa usahihi	
		Kutamka sauti za konsonanti (b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, y, z) katika maneno yanayoanza na konsonanti hizo	Kutamka sauti za konsonati (b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, y, z) kwa usahihi	
		Kuhusianisha maumbo ya herufi za konsonanti na sauti zake	Kubainisha konsonanti kwa usahihi	
		Kubainisha picha zenye majina yanayoanza na irabu au konsonanti	Kutaja majina yenye herufi za mwanzo zinazoanza na irabu au konsonanti	
	Kumudu stadi za awali za kuandika	Kufanya mazoezi ya kuimarisha misuli ya mikono na vidole	Kushika vitu mbalimbali ipasavyo	57
		Kutumia vichoreo/ viandikia	Kukaa mkao sahihi wakati wa kuandika. Kushika vichoreo na viandikia ipasavyo	
		Kufanya mazoezi ya kuandika	Kuchora mistari kwa usahihi kutoka kushoto kwenda kulia, na juu kwenda chini	
		Kuumba/kuunda maumbo ya irabu	Kutengeneza vifani vya maumbo ya irabu	
		Kufuatisha maumbo ya irabu	Kufuatisha maumbo ya irabu ipasavyo	
		Kuandika herufi za irabu kwa kufuata hatua	Kuandika herufi za irabu hewani, kwenye mchanga, kwenye kibao na kwenye daftari	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kuumba/ kuunda maumbo ya konsonanti	Kutengeneza vifani vya maumbo ya konsonanti ipasavyo	
		Kufuatisha maumbo ya konsonanti	Kufuatisha maumbo ya konsonanti kwa usahihi	
		Kuandika herufi za konsonanti kwa kufuata hatua	Kuandika herufi za konsonanti hewani, kwenye mchanga, kwenye kibao na kwenye daftari kwa usahihi	
Kutunza Afya	Kubainisha sehemu za nje za mwili na kazi zake	Kutaja sehemu za nje za mwili wake	Kuonesha na kutaja sehemu za nje za mwili wake	35
		Kubaini kazi za sehemu za mwili	Kuelezea kazi za sehemu za nje za mwili	
		Kutumia milango ya fahamu kubaini vitu katika mazingira	Kubaini vitu mbalimbali kwa kutumia milango ya fahamu	
	Kutunza mwili	Kubaini vifaa vya kusafishia mwili	Kutaja vifaa vya kusafishia mwili	45
		Kusafisha mwili	Kupiga mswaki Kunawa uso Kuchana nywele Kunawa mikono ipasavyo	
		Kueleza umuhimu wa kusafisha mwili	Kutaja mambo yanayoweza kutokea mwili usiposafishwa	
	Kutunza mavazi	Kubainisha vifaa vya kufulia nguo	Kutaja vifaa vya kufulia nguo	45
		Kufua nguo ndogondogo na nyepesi	Kufua nguo ndogondogo na nyepesi kwa kufuata hatua Kueleza umuhimu wa kufua nguo	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kufanya mazoezi ya kukunja nguo ndogondogo	Kukunja nguo ipasavyo Kueleza umuhimu wa kukunja nguo	
		Kufanya vitendo vya kuvaa viatu na kuvua viatu	Kuvaa na kuvua viatu kwa usahihi Kueleza umuhimu wa kuvaa viatu	
	Kutunza vyombo vya chakula	Kubaini vyombo vinavyotumika kwa chakula	Kutaja vyombo vinavyotumika kwa chakula Kutaja matumizi ya kila chombo	35
		Kuosha vyombo vya chakula	Kutaja vifaa vinavyotumika kuosha vyombo vya chakula Kuosha na kufuta vyombo vya chakula	
		Kuhifadhi vyombo vya chakula	Kutaja sehemu zinazofaa kuhifadhi vyombo vya chakula Kuelezea jinsi ya kuhifadhi vyombo vya chakula Kueleza umuhimu wa kuhifadhi vyombo vya chakula	
	Kubainisha chakula bora	Kubaini vyakula vinavyopatikana katika mazingira wanamoishi	Kutaja vyakula vinavyopatikana katika mazingira anayoishi	44
		Kubainisha chakula bora	Kutaja chakula bora	
		Kuandaa chakula bora	Kuonesha jinsi ya kuandaa chakula bora	
		Kula kwa kufuata taratibu	Kutaja taratibu za kufuata kabla, wakati na baada ya kula Kuonesha tabia njema wakati wa kula	
	Kubaini magonjwa mbalimbali	Kuelezea magonjwa anayoyafahamu katika mazingira yake	Kutaja magonjwa mbalimbali	30

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kubaini vyanzo vya magonjwa	Kutaja vyanzo vya magonjwa	
		Kuelezea jinsi ya kujikinga na magonjwa	Kutaja mbinu/matendo mbalimbali ya kujikinga na magonjwa	
Kutunza Mazingira	Kubainisha vitu vilivyomo katika mazingira	Kuainisha vitu vilivyopo katika mazingira	Kutaja majina ya vitu vilivyopo katika mazingira	22
		Kuchunguza na kueleza sifa na matumizi ya vitu alivyovichunguza katika mazingira	Kueleza sifa za vitu alivyoviona na kuvichunguza katika mazingira Kueleza matumizi ya vitu mbalimbali katika mazingira	
	Kusafisha mazingira	Kubaini vifaa vya kusafishia mazingira	Kutaja vifaa mbalimbali vya kusafishia mazingira Kueleza matumizi ya vifaa vya kusafishia mazingira	20
		Kusafisha mazingira	Kuonesha vitendo vya kusafisha mazingira Kutupa takataka mahali panapostahili Kuweka vitu katika mpangilio Kueleza umuhimu wa kufanya usafi wa mazingira	
		Kubainisha matendo yanayosababisha uchafuzi wa mazingira	Kutaja matendo yanayosababisha uchafuzi wa mazingira	
	Kuchukua tahadhari	Kubainisha vitu na maeneo hatarishi katika mazingira	Kutaja vitu na maeneo hatarishi katika mazingira yake	36
		Kubainisha alama za tahadhari	Kutaja alama za tahadhari Kuelezea maana ya alama za tahadhari	
		Kutenda matendo yanayohusisha kuchukua tahadhari	Kuigiza namna ya kuchukua tahadhari Kuondoa kwa tahadhari vitu hatarishi katika mazingira	
Kumudu Stadi za Kisanii	Kumudu stadi za ubunifu zinazohusisha utendaji wa mikono	Kubaini sanaa za utendaji wa mikono	Kutaja sanaa za utendaji wa mikono	90
		Kuumba maumbo ya vitu mbalimbali	Kuumba maumbo mbalimbali Kuelezea vitu alivyoumba	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kubainisha rangi katika vitu	Kutaja rangi mbalimbali Kuonesha vitu vyenye rangi mbalimbali	
		Kuchora picha na maumbo na kupaka rangi	Kumudu kuchora picha na maumbo Kumudu kupaka rangi	
		Kuunda vitu mbalimbali	Kuunda vitu mbalimbali Kumudu kuelezea vitu alivyounda	
		Kutunga vitu mbalimbali	Kumudu kutunga vitu	
		Kutia nakshi katika vitu	Kumudu kutia nakshi	
		Kusuka vitu mbalimbali	Kumudu kusuka vitu mbalimbali	
	Kumudu stadi za ubunifu zinazohusisha utendaji wa mwili	Kubainisha sanaa za utendaji wa mwili	Kutaja sanaa za utendaji wa mwili	63
		Kufanya mazoezi ya kuvuta pumzi	Kuvuta pumzi	
		Kufanya mazoezi ya mijongeo mbalimbali	Kuonesha mijongeo mbalimbali	
		Kulenga shabaha	Kumudu kulenga shabaha	
		Kucheza michezo mbalimbali	Kumudu kunyanyua vitu vyepesi Kumudu kusukuma na kuvuta vitu Kuonesha usawazishaji wa mwili Kumudu kucheza michezo mingine mbalimbali	
	Kumudu stadi za ubunifu wa sauti	Kuimba nyimbo mbalimbali	Kuimba nyimbo kwa usahihi	52
		Kutamba ngonjera	Kutamba ngonjera kwa usahihi	
		Kughani mashairi	Kughani mashairi kwa usahihi	
		Kuigiza sauti na milio	Kuigiza sauti na milio mbalimbali	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
		Kufanya vichekesho	Kuchekesha	
		Kusimulia hadithi	Kumudu kusimulia hadithi	
Kutumia Dhana za Kihisabati	Kutumia mazingira kujenga dhana za kihisabati	Kuainisha vitu vinavyojenga dhana za kihisabati katika mazingira yanayomzunguka	Kutaja vitu katika mazingira	20
		Kubainisha maumbo mbalimbali	Kutaja maumbo mbalimbali Kuchora maumbo Kupaka rangi maumbo mbalimbali	
		Kubainisha vitu kulingana na sifa	Kumudu kupanga vitu katika makundi kulingana na sifa	
		Kupanga vitu kwa mfuatano unaofanana	Kupanga vitu kwa mfuatano kwa kuzingatia rangi, maumbo na ukubwa Kupanga namba kwa mfuatano	
		Kucheza michezo ya kufananisha na kutofautisha vitu	Kufananisha na kutofautisha vitu kwa usahihi	
	Kujenga dhana ya wakati	Kubaini nyakati tofauti za siku	Kutaja nyakati za siku	20
		Kubainisha matendo yanayofanywa kulingana na nyakati	Kutaja matendo yanayofanywa kulingana na nyakati Kuigiza vitendo mbalimbali vinavyofanywa kulingana na nyakati	
		Kubainisha siku za juma	Kutaja majina ya siku za juma	
		Kutofautisha siku katika juma	Kutaja siku za kwenda shule na siku za mapumziko	
	Kumudu stadi za vipimo	Kulinganisha vitu kutokana na sifa zake	Kulinganisha vitu vingi na vichache, virefu na vifupi, vinne na vyembamba	20
		Kupima vitu mbalimbali	Kumudu kupima vitu mbalimbali kwa usahihi	

UMAHIRI MKUU	UMAHIRI MAHUSUSI	SHUGHULI ZA KUTENDWA NA MTOTO	VIASHIRIA PENDEKEZWA VYA UTENDAJI	IDADI YA VIPINDI
	Kujenga dhana ya ya namba	Kubainisha vitu vinavyosaidia kujenga dhana ya namba	Kutaja vitu mbalimbali vinavyohesabika katika mazingira Kutaja vitu katika mazingira kwa idadi	96
		Kutamka namba 1-10	Kutamka namba 1- 10 kwa usahihi Kutamka namba kwa mfuatano unaofanana kwa usahihi	
		Kutenda vitendo rahisi vya kutamka namba 1- 10	Kutamka namba 1- 10 kwa vitendo kwa usahihi	
		Kuhesabu namba 1- 10 kwa kutumia vitu	Kuhesabu vitu kwa kutamka namba 1-10 Kucheza michezo ya kuhesabu vitu kwa kutaja/ kutamka namba	
		Kuoanisha idadi ya vitu na namba	Kuoanisha idadi ya vitu na namba kwa usahihi	
		Kutenda vitendo vya kuongeza na kupunguza vitu	Kuongeza na kupunguza vitu kwa usahihi	
		Kubainisha maumbo ya namba kwa kutumia vitu mbalimbali	Kufananisha maumbo ya namba na vitu mbalimbali kwa usahihi	
		Kuumba/kuunda maumbo ya namba	Kumudu kuumba/kuunda maumbo ya namba kwa usahihi	
		Kufuatisha maumbo ya namba 1- 9	Kufuatisha maumbo ya namba1- 9 kwa usahihi	
		Kuandika namba 1 - 9 hewani, mchangani, kwenye kibao na daftari	Kuandika namba 1- 9 kwa kufuata hatua	
		Kutenda vitendo vinavyojenga dhana ya sifuri	Kutenda vitendo vinavyoonesha dhana ya sifuri inavyotokea	